

Chronologia wydarzeń w Bułgarii w latach 1984 –2012

1984 rok

1 marca 1984 r. – zaczyna pracę Biuro Empirycznych Badań Socjologicznych przy Bułgarskiej Asocjacji Socjologicznej.

30 sierpnia 1984 r. – zamach bombowy w poczekalni dworca kolejowego Płowdiw, popełniony przez terrorystów tureckich. Ginie jedna kobieta, 42 osoby są ranni.

30 sierpnia 1984 r. – na parkingu lotniska w Warnie wybucha bomba, która rani 2 kobiety.

1984 r. – pod koniec roku zaczyna się przymusowa zmiana nazwisk i imion bułgarskich Turków, która ciągnie się i w roku 1985.

1985 rok

9 marca 1985 r. – został wysadzony wagon dla matek z dziećmi pociągu 326 na linii Burgas-Sofia, przy czym ginie 7 osób.

9 marca 1985 r. – wybuch w foyer hotelu „Sliwen” w tym mieście, przy czym zostają ranne 23 osoby.

maj 1985 r. - marzec 1986 r. – w Rzymie toczy się proces przeciwko Sergejowi Antonowowi z oskarżenia o jego współudział w zamachu przeciwko papieżowi. Proces kończy się wyrokiem uniewinniającym z powodu braku dowodów.

połowa 1985 r. – pojawia się Turecki Ruch Narodowowyzwoleńczy w Bułgarii.

24 października 1985 r. – Michaił Gorbaczow wizytuje Bułgarię.

1986 rok

24 marca 1986 r. – premierem zostaje się Georgi Atanasow.

lipiec 1986 r. – zostają aresztowani przewodcy Tureckiego Ruchu Narodowowyzwoleńczego w Bułgarii.

1987 rok

28-29 lipca 1987 r. – na plenum KC BPK Todor Żiwkow lansuje tzw. koncepcję lipcową, według której Bułgaria musi zrealizować reformy radykalne i liberalizację; według nowej reformy administracyjnej 28 okręgów zostaje zastąpione przez 9 obwodów.

jesień 1987 - pierwsze protesty kobiet w Ruse

1988 rok

1 stycznia 1988 r. – przyjęty został Regulamin Działalności Gospodarczej, który wprowadza samozarządzanie w gospodarce.

16 stycznia 1988 r. – grupa dysydentów razem z Iliją Minewem tworzą Niezależne Stowarzyszenie na Rzecz Obrony Praw Człowieka w Bułgarii.

luty 1988 r. – w Bułgarii są przeprowadzone wybory lokalne, w których po raz pierwszy można wybierać między różnymi kandydatami.

8 marca 1988 r. – w Sofii jest utworzony Komitet Społeczny na Rzecz Ochrony Miasta Ruse - KOER.

lipiec 1988 r. – Czudomir Aleksandrow, Stojan Michajłow – wyłączeni z kierownictwa BKP.

12-20 lipca 1988 r. – na plenum KC BPK z kierownictwa zostali wyłączeni członkowie politbiura Czudomir Aleksandrow, Stanko Todorow, członkowie sekretariatu KC – Stojan Michajłow i członek KC – Swetlin Rusew.

3 listopada 1988 r. – sofijscy intelektualiści z inicjatywy Żelu Żelewa tworzą Klub na Rzecz Poparcia Głosności i Preustrojstwa.

1989 rok

9 stycznia 1989 r. – wchodzi w siłę Ukaz 56 o reorganizacji gospodarki, który prowadzi do nowego porządku zorientowanego na rynek, „firma” staje się podstawową formą działalności przedsiębiorczej.

19 stycznia 1989 r. – nieformalne śniadanie francuskiego prezydenta Francois Mitterranda z 12 przedstawicielami bułgarskiej inteligencji, co jest pierwszym uznaniem dla bułgarskich dysydentów.

11 lutego 1989 r. – w Płowdiwie został utworzony Niezależny Związek Zawodowy „Podkrepa” („poparcie”) z inicjatywy dr Konstantyna Trenchewa.

29 maja 1989 r. – Todor Żiwkow wygłasza przemówienie, w którym ogłasza, że bułgarscy Turcy mogą opuścić Bułgarię czasowo albo na stałe. Zaczyna się masowe wysiedlenie bułgarskich Turków.

maj-sierpień 1989 r. – setki tysiące bułgarskich Turków opuszczają Bułgarię – tzw. „wielka wycieczka”. (To są ludzie, osiadli na tych ziemiach od kilkuset lat i żyjących w zgodzie z Bułgarami).

21 sierpnia 1989 r. – Turcja zamyka swoją granicę z Bułgarią, przed czym już się wysiedlono 344 tysięcy Turków.

16 października – 3 listopada 1989 r. – w Sofii odbywa się międzynarodowe Ekoforum.

24 października 1989 r. – list Petra Mladenowa, którym poddaje się do dymisji jako minister spraw zagranicznych i jednocześnie krytykuje reżym Todora Żiwkova.

26 października 1989 r. – aktywiści „Ekogłasnosti” są maltretowani przez milicję w ogródku przed „Kristał” („kryształ”) w Sofii na oczy dziennikarzy zagranicznych.

3 listopada 1989 r. – „Ekogłasnost” składa w Zgromadzeniu Narodowym petycję przeciwko projektowi kaskady „Mesta-Riła”, co się staje pierwszą masową demonstracją przeciwko władzy.

9-10 listopada 1989 r. – Todor Żiwkow jest zmuszony do złożenia dymisji na posiedzeniu politbiura a również i na plenum KC BPK.

17 listopada 1989 r. – Petyr Mladenow zostaje się prezesem Rady Państwowej.

18 listopada 1989 r. – pierwszy wiec opozycji na placu przed świątynią-pomnikiem im. Aleksandra Newskiego

7 grudnia 1989 r. – utworzony został SDS (Syjuz na Demokracicznite Sili) przez grupy opozycyjne pod kierownictwem dr Żelu Żelewa, sekretarzem jest Petyr Beron, rzecznikami – Georgi Spasow, Rumen Wodeniczarow.

8 grudnia 1989 r. – plenum KC BPK wyrzuca Todora Żiwkova i jeszcze 26 osób z KC BPK.

10 grudnia 1989 r. - pierwszy wiec SDS z żądaniem „okrągłego stołu”.

11-13 grudnia 1989 r. – plenum KC BPK przyjmuje kurs ku demokracji parlamentarnej, usuwa Żiwkova z BPK, postanawia zwołać kongres nadzwyczajny oraz wyrzeka się monopolu władzy – proponuje usunięcia art. 1 z konstytucji (tzw. kierownica).

14 grudnia 1989 r. – żywy łańcuch koło Parlamentu z żądaniem autonomii uniwersytetu, do niej się przyłączają zwolennicy natychmiastowej zmiany art. 1 w konstytucji.

26 grudnia 1989 r. – niezależny związek zawodowy „Podkrepa” organizuje pierwszy strajk, żądając utworzenia rządu tymczasowego i rozpisania wyborów.

29 grudnia 1989 r. – na mocy decyzji KC BPK rząd „przywraca” nazwiska bułgarskich Turków.

31 grudnia 1989 r. – w Kyrdżali (miasto z przeważającą liczbą Turków) został utworzony Ogólnonarodowy Komitet na Rzecz Ochrony Interesów Narodowych (OKZNI).

1990 rok

Styczeń 1990 r. – masowe protesty Bułgarów z rejonów etnicznie mieszanych przeciwko decyzji o „zwracaniu” nazwisk bułgarskich Turków.

4 stycznia 1990 r. – ministrowie spraw zagranicznych z Grupy 14-stu najważniejszych krajów przemysłowych podejmują decyzję o poparciu Czechosłowacji, NRD, Bułgarii, Rumunii i Jugosławii.

15 stycznia 1990 r. – Zgromadzenie Narodowe usuwa art. 1 z konstytucji o kierowniczej roli BPK.

3 styczeń-15 maj 1990 r. – „okrągły stół”, w którym BPK i opozycja prowadzą negocjacje o sposobie realizacji bułgarskiej transformacji.

18 stycznia 1990 r. – wydany rozkaz o aresztowaniu Todora Żiwkova i innych działaczy ze starej władzy pod zarzutem o wzbudzeniu wrogości narodowej.

29 stycznia 1990 r. – Todor Żiwkow został aresztowany.

30 stycznia-2 lutego 1990 r. – wyjątkowy 14. kongres BPK wybiera na prezesa Aleksandra Liłowa i przyjmuje Manifest socjalizmu demokratycznego.

8 lutego 1990 r. – Andrej Łukanow rząd czysto komunistyczny.

10-11 lutego 1990 r. – do Bułgarii przylatuje sekretarz stanu Stanów Zjednoczonych James Backer, który stawia jako warunek współpracy odbycie się wolnych i demokratycznych wyborów.

12 lutego 1990 r. – wychodzi pierwszy numer gazety SDS „Demokracja”, redaktor naczelny - Jordan Wasilew. Poprzednio wznowiono gazetę BSDP „Swoboden narod”.

marzec 1990 r. – A. Łukanow ogłasza moratorium na spłatę długu zagranicznego Bułgarii.

3 kwietnia 1990 r. – P. Mladenow zostaje wybrany na prezydenta Bułgarii.

3 kwietnia 1990 r. – po ogólnopartyjnym referendum BPK zmienia swoją nazwę na Bułgarską Socjalistyczną Partię (BSP).

8 maja 1990 r. – Wspólnota Europejska zawiera porozumienie o handlu i współpracy z Bułgarią.

13 na 14 maja 1990 r. – w nocy się odbyła akcja „niebieski ranek”, przy której cały kraj został pokryty niebieskimi napisami popierające SDS, - tak się zaczęła agitacja wyborcza SDS.

19 maja 1990 r. – pierwsza krajowa konferencja SDS.

10-17 czerwca 1990 r. – pierwsze wolne i demokratyczne wybory na 7 Wielkie Zgromadzenie Narodowe, wygrane przez BSP.

6 lipca 1990 r. – Petyr Mladenow poddaje się do dymisji jako prezydent kraju pod presją protestów społecznych.

10 lipca 1990 r. – pierwsze posiedzenie VII Wielkiego Zgromadzenia Narodowego w Wielkim Tyrnowie.

23 lipca 1990 r. – zwłoki Georgi Dimitrowa zostają wyjęte z mauzoleum i pochowane ponownie na Centralnym Cmentarzu Sofijskim.

1 sierpnia 1990 r. – Żelu Żelew wybrany przez WZN na prezydenta Bułgarii w szóstej turze głosowania.

26/27 sierpień 1990 r. – podpalono Partyjny Dom BSP w centrum Sofii.

wrzesień 1990 r. – w Sofii są wprowadzone kartki na jedzenie

20 września 1990 r. – A. Łukanow tworzy drugi rząd.

25 września 1990 r. – Bułgaria staje się członkiem Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

9 listopada 1990 r. – nowy kodeks nazwisk i imion osobistych w Bułgarii.

15 listopada 1990 r. – VII WZN zmienia nazwę państwa z Narodnej Republiki Bułgarii na Republikę Bułgaria.

29 listopada 1990 r. – A. Łukanow poddaje się do dymisji pod presją protestów i strajków Konfederacji Pracy „Podkrepa” i Konfederacji Niezależnych Związków Zawodowych w Bułgarii (KNZZB).

8/9 grudnia 1990 r. – druga krajowa konferencja SDS – po której Petyr Beron poddaje się do dymisji jako prezesa SDS – dr Trenczew oskarża go, że współpracował z Dyrżawna Sigurnost (DS), a prezydent Żelew pokazuje jego teczkę, którą później nie odnaleziono.

11 grudnia 1990 r. – na prezesa Rady Koordynacyjnej SDS wybrano Filip Dimitrow.

7-20 grudnia 1990 r. – po pertraktacjach sformowano koalicyjny rząd z udziałem podstawowych sił politycznych, na czele na którego stoi bezpartyjny prawnik Dimityr Popow.

1991 rok

Początek 1991 r. – Bułgaria dostaje pożyczkę od Wspólnoty Europejskiej z funduszu rekonstrukcji Europy Wschodniej, a w sierpniu tego samego roku – i od Banku Światowego.

1 lutego 1991 r. – ceny podstawowych towarów zwolnione z kontroli, wprowadzony zostaje mechanizm rynkowy.

22 lutego 1991 r. – przyjęty został kodeks o zwrocie ziemi jej byłym właścicielom.

25 lutego 1991 r. - zaczyna się proces przeciwko Todorowi Żiwkowi.

14 maja 1991 r. – 39 posłów SDS wychodzi z SDS na znak protestu, że parlament z większością komunistów zaczyna pracę nad nową konstytucją i zaczynają strajk głodowy.

19 maja 1991 r. – trzecia konferencja krajowa SDS przyjmuje, żeby sojusz stał się otwartym ruchem na rzecz demokracji i zjednoczoną siłą polityczną, której celem będzie zmiana systemu w Bułgarii.

7 czerwca 1991 r. – DPS też porzuca pracę nad przygotowaniem nowej konstytucji Republiki Bułgarii.

25 czerwca 1991 r. – kodeks o Bułgarskim Banku Krajowym, który ogłasza go centralną instytucją emisyjną, która jest niezależna od rządu.

25 czerwca 1991 r. – Międzynarodowa Organizacja Energii Atomowej żąda niezwłocznego zamknięcia AEC Kozłoduj.

28 czerwca 1991 r. – likwidacja RWPG.

1 lipca 1991 r. – likwidacja Układu Warszawskiego.

12 lipca 1991 r. – WZN przyjmuje Konstytucję Republiki Bułgarii.

1 sierpnia 1991 r. – bułgarski parlament podejmuje decyzję o niewznawianiu układu z ZSSR z 1967 r., który przewidywał utrzymywanie stosunków handlowych do 2000 roku.
9 października 1991 r. – podpisanie umowy o przyjaźni i współpracy między Bułgarią i Niemcami.
13 października 1991 r. – drugie demokratyczne wybory parlamentarne, wygrane przez SDS.
8 listopada 1991 r. – Filip Dimitrow tworzy pierwszy rząd SDS.
12 grudnia 1991 r. – kodeks o konfiskacie majątku BPK i pozostałych organizacji totalitarnych.
14-19 grudnia 1991 r. – po raz pierwszy w opozycji, BSP odbywa 40 kongres, na prezesa partii wybrany został Żan Widenow (Liłow, jego rywal, odstępuje jemu swoje miejsce w drugiej turze głosowania).

1992 rok

15 stycznia 1992 r. – Bułgaria pierwsza uznaje niezależność Macedonii.
16 stycznia 1992 r. – przyjęty został kodeks o zagranicznych inwestycjach w Bułgarii.
12-19 stycznia 1992 r. – odbywają się pierwsze bezpośrednie wybory prezydenckie, wygrane w drugiej turze przez Żelu Żelewa.
28 stycznia 1992 r. – została podpisana umowa o przyjaźni między Bułgarią i Rumunią.
25 lutego 1992 r. – Rada Stołeczna w Sofii podejmuje decyzję o zdemontowaniu mauzoleum Georgi Dimitrowa w centrum miasta.
3 kwietnia 1992 r. – został przyjęty nowy kodeks o majątku ziemskim i prywatnym gospodarowaniu ziemi w Bułgarii.
23 kwietnia 1992 r. – kodeks o prywatyzacji.
kwiecień 1992 r. – czwarta konferencja krajowa SDS.
6 maja 1992 r. – w Ankarze został podpisany układ między Bułgarią i Turcją o pokoju, stosunkach dobrosąsiedzkich, bezpieczeństwie i współpracy.
7 maja 1992 r. – Bułgaria staje się członkiem Rady Europy.
21 maja 1992 r. – w Atenach Bułgaria i Grecja podpisują umowę o przyjaźni i wzajemnej współpracy.
25 czerwca 1992 r. – 11 państw z rejonu Morza Czarnego podpisuje w Stambule deklarację o współpracy gospodarczej w rejonie czarnomorskim, która przewiduje wolny handel i przepływ kapitałów, wspólne projekty gospodarcze i bank czarnomorski.
20 sierpnia 1992 r. – Początek kryzysu w rządzie SDS i rozłamu ruchu. Prezydent Żelu Żelew zwołał konferencję prasową w rezydencji „Bojana” (tzw. Łąki bojańskie), na której zaatakował rząd Filipa Dimitrowa.
4 września 1992 r. – Sąd Najwyższy Bułgarii wydał wyrok skazujący T. Żiwkova na 7 lat więzienia i grzywnę.
17 września 1992 r. – DPS chce dymisji prezesa ZN Stefana Sawowa i uzyskuje ją 24 września 1992 r.
18 września 1992 r. – krajowe posiedzenie SDS, na którym prezydent Żelew zostaje wygwizdany i SDS zerwało z nim.
28 października 1992 r. – F. Dimitrow nie otrzymuje votum zaufania w Zgromadzeniu Narodowym (popiera go 111 posłów, 120 są przeciw) i poddaje się do dymisji.
30 grudnia 1992 r. – na premiera z mandatu DPS został wybrany radca ekonomiczny prezydenta prof. Luben Berow (potem Żelew i jego krytykuje).

1993 rok

Kwiecień 1993 r. – Klub Londyński anuluje 50% długu zagranicznego Bułgarii (9,3 mld dolarów) i zmniejsza odsetki.

1994 rok

14 lutego 1994 r. Bułgaria podpisała Dokument Ramowy „Partnerstwo dla Pokoju”.
2 września 1994 r. – prof. Luben Berow poddaje się do dymisji i prezydent Żelew mianuje rząd ekspertów na czele z Renetą Indżową.
18 grudnia 1994 r. – Pogłębienie się kryzysu. Trzecie demokratyczne wybory parlamentarne, wygrane przez koalicję BSP.
21 grudnia 1994 r. – na prezesa SDS został wybrany Iwan Kostow.

1995 rok

26 grudnia 1995 r. – premierem się staje Żan Widenow.

1 lutego 1995 r. – Bułgaria staje się członkiem stowarzyszonym Unii Europejskiej.

29-30 kwietnia 1995 r. – siódma konferencja krajowa SDS, Iwan Kostow ponownie wybrany prezesem SDS.

16 grudnia 1995 r. – Bułgaria składa prośbę o członkostwo w Unii Europejskiej.

1996 rok

23-24 marca 1996 r. – ósma konferencja krajowa SDS postanawia, żeby SDS lansował nowe twarze i nominuje Petyra Stojanowa na kandydata na prezydenta ze strony SDS.

maj 1996 r. – do Bułgarii przyjeżdża po raz pierwszy po wygnaniu w 1946 r. były car bułgarski Simeon II.

1 czerwca 1996 r. – opozycja w Bułgarii organizuje pierwsze w Europie prawyборы, które mają określić wspólnego kandydata na prezydenta, na których obecny wtedy prezydent Żelu Żelew został wyeliminowany przez kandydata SDS Petyra Stojanowa (dostaje on 66% głosów).

Wszyscy ludzie Żelewa, którzy organizowali prawyборы swojej partii mają powiązania amerykańskie:

- Ivan Krystew, politolog, szef Liberlanych Centrów Strategicznych,

- Emil Koszłukow, długi pobyt w USA po 1990 roku,

- Mirosław Sawilewski, koordynator kampanii Żelewa.

O wszystkich trzech mówiło się „amerykańscy protegowani”.

Lato 1996 r. - Posiedzenie (plenium) Rady (dawny KC) BSP — Podział wpływów w BSP jest nieunikniony.

Do tej pory Widenow miał przewagę.

Przewodniczący - Żan Widenow, dawny człowiek Liłowa, a teraz sam szef klanu;

wiceprezydenci:

Donczo Konaczijew - mówi to co myśli Widenow,

Krasimir Premianow - Widenow,

Georgij Pyrwanow - Łukanow,

Janaki Stojłow - Liłow,

Komitet Wykonawczy:

ludzie Widenowa: Klara Marinowa, Nikolai Kojczew, Kirił Żelew, Lubomir Kolarow, Nikolai Dobrew;

człowiek Łukanowa: Saszka Karakaczijew;

ludzie Liłowa: Nikolai Kamow, Jurij Borisow;

figuranci: Violetta Warilewa, Mirosław Popow, Anton Grigorow.

Grupa Łukanowa: Pirinski, Bokow, Elena Poptodorowa, Elizaveta Milenowa, Czawdar Kiuranow.

Zmiany zamierzone przez Widenowa w Komitecie Wykonawczym:

odejście Kamowa (Liłow) i Borysowa (Liłow).

Klara Marinowa zastąpiła Filipa Bokowa na stanowisku rzecznika prasowego.

Nowi członkowie: Zlatimir Orsow (Orion), Iskra Bajewa, Lilian Sirakow, Wasyl Kalinow.

Valentin Vacew jako doradca Widenowa.

Grupa Liłowa będzie próbować przeforsować Kamowa na stanowisko wiceprezydenta lub ograniczać władzę Komitetu jeśli pozostanie on wierny Widenowowi.

2 października 1996 r. – poseł Łukanow został zabity przed swoim domem.

27 października-3 listopada 1996 r. – odbyły się drugie wybory bezpośrednie na prezydenta, wygrane przez kandydata ODS (Obedineni Demokratichni Sili) Petyra Stojanowa.

21-23 grudnia 1996 r. – odbywa się 42 kongres BSP, na którym Żan Widenow poddaje się do dymisji jako premier i jako prezes partii, na prezesa BSP został wybrany historyk Georgi Pyrwanow.

grudzień 1996 r. – jeszcze przed dymisją Widenowa, związek zawodowy „Podkrepa” i opozycja organizowały protesty i strajki.

1997 rok

3 stycznia 1997 r. – pierwsza demonstracja SDS z żądaniem, żeby BSP zrezygnowała z utworzenia rządu.
10 stycznia 1997 r. – protest przed Zgromadzeniem Narodowym (posłowie nie mieli możliwości opuszczenia gmachu).
styczeń 1997 r. – kryzys polityczny i finansowy w Bułgarii. Dolar osiągnął 2000 lewów, a w lutym – 3000 lw., z poziomu 65 lewów.
21 stycznia 1997 r. – Petyr Stojanow objął prezydenturę. Jeszcze przed tym Stojanow chodził po barykadach, żeby uspokajać ludzi, studentów i mówić im, że trzeba „zamknąć już fabrykę iluzji”.
4 lutego 1997 r. – BSP, a personalnie Nikołaj Dobrew, rezygnuje z utworzenia rządu, siły polityczne za pośrednictwem prezydenta Stojanowa osiągają porozumienie o odbyciu się przedterminowych wyborów parlamentarnych w kwietniu tego samego roku.
12 lutego 1997 r. – prezydent P. Stojanow mianuje rząd ekspertów, na czele którego staje Stefan Sofijański, rozwiązuje 37 ZN i ogłasza przedterminowe wybory parlamentarne na 19 kwietnia tego samego roku.
15-16 lutego 1997 r. – 9 konferencja krajowa SDS, Iwan Kostow został ponownie wybrany na prezesa SDS.
17 lutego 1997 r. – rząd Stefana Sofijańskiego ogłasza życzenie Bułgarii przystąpienia do NATO, co znajduje swoje poparcie również u prezydenta P. Stojanowa.
22 lutego 1997 r. – została założona nowa formacja polityczna Bułgarska Eurolewica (BEL) z prezesem Aleksandrem Tomowem.
17 marca 1997 r. – rząd ekspertów podpisuje Memorandum z MFW o kontynuacji jego działalności w Bułgarii.
19 kwietnia 1997 r. – odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne, które wygrał ODS (Obedineni Demokratyczni Sili).
21 maja 1997 r. – premierem zostaje Iwan Kostow.
1 lipca 1997 r. – związano kurs bułgarskiego lewa z niemiecką marką w stosunku 1 DM = 1000 lw.
24 lipca 1997 r. – MFW zwalnia drugą transzę pożyczki dla Bułgarii w wysokości 140 mln. dolarów.
22 września 1997 r. – Sąd Konstytucyjny uchwalił kodeks o dostępie do archiwów byłej „Dyrżawnej sigurnosti”.
9 października 1997 r. – w Strassburgu prezydent P. Stojanow podpisuje w imieniu Bułgarii ramową konwencję o mniejszościach narodowych.
22 października 1997 roku Minister spraw wewnętrznych Bogomil Bonew odczytał nazwiska kilku posłów i wyższych urzędników państwowych, którym komisja MSW mogła udowodnić współpracę z byłym VI Zarządem Głównym Bezpieczeństwa Państwowego, czyli odpowiednikiem polskiej SB. Wymienieni mogli następnie ustosunkować się do tego zarzutu.
6 listopada 1997 r. – Sąd Konstytucyjny odrzuca decyzję ZN o mianowaniu nowych dyrektorów Bułgarskiej Telewizji i Bułgarskiego Radia.

1998 rok

16 kwietnia 1998 r. – bułgarski parlament przyjmuje koncepcję bezpieczeństwa narodowego.
21 maja 1998 roku parlament bułgarski uchwalił w pierwszym czytaniu "Ustawę o administracji", popularnie nazywana także ustawą dekomunizacyjną. Przyjęto ją 130 głosami przeciwko 54 przy 19 wstrzymujących się. Celem ustawy jest stworzenie korpusu administracji państwowej, jej usprawnienie i zmiany organizacyjne w ministerstwach. Administracja rządowa będzie miała osobowość prawną, a jej centralna część zostanie oddzielona od terenowej.
Ustawa jest dlatego tak interesująca, iż zawiera paragraf dekomunizacyjny. Stwierdza on, że stanowiska kierownicze w administracji państwowej nie mogą być zajmowane przez 5 lat przez osoby, które sprawowały odpowiedzialne stanowiska w politycznym i administracyjnym aparacie Bułgarskiej Partii Komunistycznej lub którzy zaliczają się do kategorii współpracowników byłego Bezpieczeństwa Państwowego określonej w ustawie lustracyjnej.
Czerwiec 1998 r. – według sprawozdania UNESCO środki na edukację w Europie Wschodniej gwałtownie się zmniejszyły; w Bułgarii o 75%.
10 lipca 1998 r. – w Sofii założono „Liberalno-democraticzen syjuz” z prezesem honorowym byłym prezydentem Żelu Żelewem.
17 lipca 1998 r. – Bułgaria zostaje przyjęta w Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu

(CEFTA); umowa wchodzi w życie 1 stycznia 1999 r.

5 sierpnia 1998 r. – umiera Todor Żiwkow.

25 września 1998 r. – MFW zgadza się na trzyletnią umowę z Bułgarią, według której kraj dostanie 840 mln. dolarów.

30 września – 1 października 1998 r. – w Sofii odbywa się wszechprawosławny sobór cerkiewny, który próbuje przezwyciężyć rozłam w Bułgarskiej Cerkwi Prawosławnej.

10 października 1998 r. – na zebraniu konsultacyjnym na rzecz bezpieczeństwa narodowego u prezydenta P. Stojanowa podjęto decyzję, aby Bułgaria nie uczestniczyła ani bezpośrednio, ani pośrednio w ewentualnych uderzeniach powietrznych na Jugosławię, ale jednocześnie żeby udostępniła w razie potrzeby korytarz powietrzny dla sił NATO.

11 października 1998 r. – żona amerykańskiego prezydenta Hilary Clinton odwiedza Bułgarię.

17-18 października 1998 r. – 10 konferencja SDS przyjmuje statut i zasady chrześcijańskiej demokracji.

31 października 1998 r. – utworzony został Syjuz Socjaldemokracja (SSD) przez BSDP (Dertliew) i Obedinen Blok na Truda (OBT) ze współprzesami: Petyr Dertliew i prof. Krustjo Petkow.

12 grudnia 1998 r. – utworzone zostało Nacionalno Dwizenie za Prawa i Swobodi (NDPS), związane z ODS na czele z Günerem Tahirem jako rywal DPS.

DPS jest organizacją Ahmeda Dogana, który napotyka na opozycję młodych kierowaną przez Günera Tahira. Dogan nie miał interesu w tym by Żelew przegrał ponieważ już mu pomagał w obaleniu rządu SDS Filipa Dimitrowa w 1992 roku. Tahir reprezentuje skrzydło pro SDS-owskie, podczas gdy stare kierownictwo (Dogan, Osman Oktai, Szerife Mustafa, Younal Lutfi - wszyscy byli agenci i oficerowie służb bezpieczeństwa) są przeciwni koalicji z SDS. Młodzi Tahira przygotowują się do obalenia na jesieni Dogana (przed wyborami prezydenckimi), ale to Dogan posiada pieniądze i kontakty z Turcją. W przeszłości jeden z przeciwników Dogana - Kapsazov został zabity. Dogan i Tahir doszli do porozumienia i DPS dało wolną rękę w głosowaniu swym członkom, ale Dogan w sekrecie wysyłał listy na prowincje w których nakazywał głosować na korzyść Żelewa. W praktyce tylko w regionie Tahira Turcy głosowali na Stojanowa.

Kierownictwo DPS:

Ahmed Dogan - przewodniczący

ośmiu wiceprzewodniczących (ośmiu, żeby nie mogli zagrozić Doganowi): Sherife Mustafa (kobieta, agentka służb bezpieczeństwa), Miumin Emin, Airusz Hadzi (człowiek Dogana), Mustafa Zankow, Junal Lutfi (agent służb bezpieczeństwa), Osman Oktai (agent służb bezpieczeństwa), Kasmen Dal, Gü ner Tahir. Tahir był przekonany, że dzięki koalicji z SDS Turcy będą uzyskiwać powoli prawa, których oczekują. Z kolei frakcja Dogana nie widzi różnic między BSP i SDS. Tahir uważa koalicję z BSP w przeszłości (polityka Dogana i Żelewa) za katastrofalną.

16 grudnia 1998 r. – zniesiona zostaje kara śmierci.

1998 r. – w końcu roku Bułgaria ma zadłużenie zagraniczne w wysokości 9270 mln dolarów, a zadłużenie wewnętrzne wynosi 3101745 mln lw. czyli około 2 mld dolarów.

1999 rok

18 lutego 1999 r. – bułgarski parlament ratyfikuje konwencję ramową o mniejszościach uzupełnioną o deklarację.

22 lutego 1999 r. – podpisana została deklaracja bułgarsko-macedońska uznająca język bułgarski i odrębny język macedoński.

4 maja 1999 r. – bułgarski parlament przyjmuje żądanie NATO, żeby Bułgaria udostępniła część swojej przestrzeni powietrznej dla akcji NATO przeciwko Związkowej Republice Jugosławii.

25 czerwca 1999 r. – bułgarski parlament przegłosowuje decyzję, którą daje prawo wojskom NATO do korzystania z obszaru Bułgarii dla prowadzenia operacji NATO w Kosowie. NATO nie korzysta z zezwolenia z powodu końca wojny.

30 czerwca 1999 r. – Aleksandyr Bożkow i Murawej Radew ogłaszają w parlamencie ogłoszony przez premiera Kostowa koniec reform.

11 września 1999 r. – w Płowdiwie otwarto sztab bałkańskich sił międzynarodowych.

17 września 1999 r. – MFW udziela piątej transzy Bułgarii o wysokości 72 mln lewów, ale uprzedza o niebezpieczeństwie deficytu w państwowym budżecie.

6 października 1999 r. – oficjalną wizytę w Bułgarii składa królowa Holandii Beatriks.

13 października 1999 r. – sprawozdanie komisji rozszerzenia UE rekomenduje na spotkaniu na wysokim szczeblu członków UE, które się odbędzie w grudniu 1999 r. w Helsinkach, aby zaprosić jeszcze 6 państw. Między nimi jest Bułgaria, przed którą postawiono 2 warunki – aby przedstawiła UE odpowiedni program o przedterminowym zamknięciu pierwszych 4 bloków AEC „Kozłoduj” i by kontynuowała reformy.

16-23 października 1999 r. – w Bułgarii odbywają się kolejne wybory do lokalnych organów władzy. Wyniki pierwszej tury wskazują, że SDS dostał 28,47%, BSP – 25,59%, DPS – 8,22%. Komuniści stracili sześć głównych miast stanowiących dotychczas twierdze ich wpływów: Płowdiw, Widiń, Montanę, Szumen, Smolian, Dimitrowgrad. Z 11 gmin w okręgu Montana utrzymali się tylko w trzech podobnie stało się w okręgu Tyrnowo i Płowdiw.

22 listopada 1999 r. – prezydent Stanów Zjednoczonych B. Clinton składa wizytę w Bułgarii.

10 grudnia 1999 r. – UE podejmuje decyzję, aby Bułgaria rozpoczęła negocjacje o przystąpieniu do UE w lutym 2000 r.

2000 rok

Zmiany w rządzie Kostowa - Ewgenij Bakyrdziew został zastąpiony na stanowisku ministra budownictwa i rozwoju regionalnego przez Ewgenija Czaczewa - nieznanego dotychczas członka SDS, również inżyniera. Zamiast Aleksandra Bożkowa (znanego jeszcze jako Mister 10%) ministrem gospodarki został Petyr Kotew - eksperta bliski SDS, wcześniej dyrektor Bankowej Spółki Konsolidacyjnej - organu stworzonego dla prywatyzacji największych banków. Gen. Bogumiła Bonewa oskarżono, że pojawiał się w towarzystwie podejrzanych ludzi oraz był ich lobbistą. Na stanowisku ministra spraw wewnętrznych zastąpił go Emanuil Jordanow, z zawodu prawnik, lojalny wtedy wobec Kostowa.

2001 rok

Stefan Sofijański opuszcza SDS i tworzy Syjuz na swobodnitate demokracji (Związek Wolnych Demokratów) (SSD).

04. 2001. Były Car Bułgarii - Symeon Saksoburggotski przyjeżdża do Bułgarii oraz oświadcza, że wystartuje w wyborach parlamentarnych tworząc Ruch Narodowy Symeona Drugiego (NDSW). W jej składzie wchodzi bardzo różni ludzie: od profesorów i ekspertów do sportowców i modelek. W przemówieniu telewizyjnym były car obiecał, że w ciągu 800 dni sytuacja w kraju znacznie się polepszy. Poparcie dla NDSW rośnie gwałtownie z dnia na dzień.

19.06. 2001. Wybory parlamentarne wygrywa NDSW z wynikiem 42, 47%. SDS dostał - 18,18%, BSP - 17,15%, a DPS - 7,45%.

Powstaje rząd koalicyjny między NDSW a DPS z premierem Saksoburggotskim.

17. 09. 2001. Jose Maria Asnar przyjeżdża na oficjalną wizytę do Sofii. Jest to pierwsze spotkanie wysokiej rangi dla nowego rządu byłego cara, który najdłużej żył w Hiszpanii, jego żona jest hiszpańską arystokratką oraz ma bardzo dobre znajomości wśród biznesu w tym kraju. Zapadają poważne obietnice w sprawie inwestycji.

08. 10. 2001. Bułgaria została wybrana jako członek Rady Bezpieczeństwa ONZ.

22.10.2001. Spotkanie premiera z Romano Prodim w Brukseli, jak Saksoburgotski jeszcze podczas kampanii wyborczej zapowiedział, jego rząd będzie się starał jak najszybciej zakończyć negocjacje z UE. Przewodniczący Komisji Europejskiej docenił starania i politykę rządu w tej sprawie i obiecał, że Bułgaria może liczyć na wsparcie, dopóki zostanie członkiem UE.

10. 2001. Wybory prezydenckie w drugiej turze wygrywa przewodniczący BSP - Georgi Pyrwanow. Wiceprezydentem został gen. rezerwy Angel Marin, znany jako przeciwnik wstąpienia Bułgarii do NATO.

2002 rok

31.01.2002. Minister spraw zagranicznych Solomon Pasi składa wizytę w Moskwie. Podczas rozmów z Igorem Iwanowem obiecuje poprawić stosunki rosyjsko-bułgarskie.

28.02. 2002. Wizyta w Sofii lorda Georga Robertsona, sekretarza generalnego NATO.

27.04.2002. Premier jedzie na cztery dni do Stanów Zjednoczonych. Wizyta byłego cara Bułgarii budzi zainteresowanie mediów i społeczeństwa amerykańskiego. Prezydent USA George Bush oraz dyplomaci, senatorzy amerykańscy zadeklarowali pełne poparcie dla integracji Bułgarii z UE i NATO.

25.05.2002. Wizyta Jana Pawła II w Sofii i Płowdiw.

30.10.2002. Zakończono niszczenie kompleksów rakietowych SS-23, Skud i Frog, czemu cały czas towarzyszyły protesty z powodu zagrożenia zanieczyszczenia ekologicznego oraz niektórzy wojskowi analitycy powtarzali, że to błąd, który osłabi obronę Bułgarii. Jednak NATO stanowczo postawiło ten warunek w drodze do przystąpienia do paktu atlantyckiego.

21.11.2002. Na szczycie w Pradze Bułgaria dostała zaproszenie do wstąpienia do NATO. Oficjalnie wyznaczono termin podpisania umowy na rok 2004.

13.12.2002. Na szczycie w Kopenhadze Bułgaria dostała tzw. „mapę drogową” i wyznaczono rok 2007 jako termin wstąpienia Bułgarii do UE.

2003 rok

Roszady w rządzie byłego cara. Nikołaj Wasilew - dotychczasowy wicepremier i minister gospodarki zostaje ministrem transportu i komunikacji na miejsce Plamena Petrowa. Z kolei Lidia Szulewa - była minister pracy i opieki społecznej zastępuje Wasilewa na obu jego stanowiskach. Plamen Panajotow - przewodniczący grupy parlamentarnej NDSW zostaje wicepremierem.

30.01.2003. Podpisano memorandum w sprawie budowy rurociągu Burgas-Aleksandrupolis, w której wezmą udział Rosja, Bułgaria i Grecja. Pomysł tej trasy powstał jeszcze w 1994r., ale strona rosyjska, czyja ropa będzie transportowana zwlekała z zaangażowaniem się. Trasa rurociągu mierzy 280 km, a koszty szacują się na 700 mln dolarów.

20.05.2003. Wizyta sekretarza generalnego USA Colleen Powella w Bułgarii, na której chwalił Bułgarię za jej wsparcie dla polityki Stanów Zjednoczonych wobec Iraku.

06. 2003. Bułgaria wysyła 480 żołnierzy do Iraku pod polskim dowództwem.

25.08.2003. Na dwudniową wizytę do Bułgarii przyjeżdża prezydent Polski Aleksander Kwaśniewski. Omawiane są kwestie, dotyczące integracji Bułgarii z UE i NATO oraz współpraca wojskowej obu krajów w Iraku.

26 października 2003 roku w I turze wyborów samorządowych premier Symeon II i jego partia Ruch Ludowy na rzecz Symeona II poniosły klęskę uzyskując zaledwie 10 proc. głosów. Jest to dokładnie tyle samo, ile zdobył koalicyjny partner cara, partia mniejszości tureckiej i muzułmańskiej - Ruch Praw i Swobód. Na pierwszym miejscu znaleźli się postkomuniści z Partii Socjalistycznej z 33 proc. głosów, a na drugim antykomunistyczna Unia Sił Demokratycznych z 20 proc. głosów. 2 listopada, po II turze postkomuniści zdobyli stanowiska merów w 10, Unia w 9, a partia cara zaledwie w 2 spośród 27 centrów okręgowych. W Sofii zwyciężył dotychczasowy burmistrz Stefan Sofijański, który dokonał rozłamu w Unii i utworzył Związek Wolnych Demokratów. Licząc wpływy poszczególnych partii według liczby radnych w radach okręgowych szacuje się, iż Unia ma 15 proc. poparcia, ZWD nieco mniej, postkomuniści 13,5 proc., niezależni 6,7 proc., Ruch poniżej 1 proc., natomiast rządzące stronnictwo Symeona - 2,2 proc.

2004 rok

01.2004. Skandal z bułgarskim udziałem w programie „Ropa za żywność” z Irakiem. BSP oskarżono, że bliskie jej spółki przeprowadzały nielegalne transakcje z reżimem Saddama.

02.2004. Po ośmiu latach prób sprywatyzowano 65% Telekomunikacji Bułgarskiej - BTK za 280 milionów euro. Przetarg wygrała spółka Viva ventures, która należy do amerykańskiego funduszu inwestycyjnego Advent.

Iwan Kostow opuszcza SDS, a razem z nim 29 posłów, tworząc oddzielną grupę parlamentarną.

03.2004. NDSW i jego koalicyjny partner DPS tracą większość w Parlamencie po stworzeniu grupy, a później partii „Nowoto Wreme”.

Nieudane wotum nieufności, zorganizowane przez BSP.

04.2004. Bułgaria oficjalnie wstępuje do NATO.

Prokuratura zaczyna liczne sprawy sądowe przeciw merowi Sofii Stefanowi Sofijańskiemu. Oskarżony jest on między innymi o podpisanie niekorzystnych dla miasta umów i sprzedaży po nierynkowych cenach majątków i gruntów centrum handlowemu „Halite”, „Millennium centre” i inne.

05.2004. Powołano przez Iwana Kostowa, Ekaterinę Mihailową i Veselina Metodiewa partię „Demokrati za silna Bylgaria” (DSB). Ogłosiła się ona następcą nurtu antykomunistycznego w starym SDS.

06.2004. Bułgaria oficjalnie zakończyła negocjacje z Unią Europejską, określono datę jej przyjęcia na

01.01.2007 r.

07.2004. Simeon Saksoburgotski zapowiada udział w następnych wyborach na czele partii czy koalicji o nowej nazwie.

10.2004. CIA potwierdza, że część zysku z handlu z Saddamem trafiała do kasy partyjnej BSP poprzez bliskie jej spółki.

Odnotowano najlepszy sezon turystyczny w ostatnich 20 latach - 800 milionów euro zysku i ponad 3 miliony turystów.

12.2004. W Sofii zorganizowano roczny szczyt OBWE na zakończenie bułgarskiego przewodnictwa.

2005 rok

Czerwiec 2005 - Wybory parlamentarne wygrała opozycyjna lewica Sergieja Staniszeva, ponieważ Narodowy Ruch Symeon Drugi (19.91%) nie spełnił oczekiwań Bułgarów i nie zrealizował wyborczych obietnic. Lewicowa Koalicja na Rzecz Bułgarii zdobyła 31.18%), turecki Ruch na Rzecz Praw i Swobód 12.44%.

08.2005 16 sierpnia Sergej Staniszew ogłosił nowy skład rządu, w którym zasiadają ministrowie trzech największych partii w Bułgarskim Zgromadzeniu Narodowym (oprócz BSP i NDSW – Ruch na Rzecz Praw i Swobód).

Sergej Staniszew jest synem Dimityra, za czasów żywkowa sekretarza KC ds. stosunków międzynarodowych i współpracy, czyli kontaktów z krajami socjalistycznymi. Dimityr Staniszew studiował w Moskwie, gdzie się ożenił. W latach 1980-tych był przyjacielem sowieckiego ambasadora w Bułgarii Wiktora Szarapowa, generała KGB i najbliższego współpracownika Andropowa, który koordynował akcję obalenia żywkowa w listopadzie 1989 roku. Na polecenie Szarapowa Dimityr Staniszew poparł wówczas partyjnych spiskowców z grupy Łukanowa i Mladenowa. Sam Sergej Staniszew urodził się w roku 1966 w Chersoniu na Ukrainie i miał obywatelstwo sowieckie. Po ojcu dziedziczył nie tylko pozycję w partii ale nawet sferę działalności – stosunki międzynarodowe. Staniszew jest więc związany rodzinnie z Rosją i z I Zarządem Głównym KGB już w drugim pokoleniu.

2006 rok

04.2006 Bazy USA w Bułgarii. Rząd bułgarski zaaprobował porozumienie ze Stanami Zjednoczonymi w sprawie korzystania z kilku baz wojskowych na terytorium Bułgarii.

09.2006 Bułgarski parlament przyjął we wrześniu w pierwszym czytaniu ustawę o odtajnieniu akt dawnej SB.

10.2006 Wybory prezydenckie w Bułgarii w 2006 roku odbyły się na terenie całego kraju oraz w kilkudziesięciu obwodach wyborczych ułożonych za granicą. W wyniku głosowania prezydentem Bułgarii został ponownie Georgi Pyrwanow. Pierwsza tura wyborów miała miejsce 22 października 2006 roku, druga, do której przeszli Pyrwanow oraz Wolen Siderow, tydzień później – 29 października 2006 Georgi Pyrwanow zdobył 64,047%, Wolen Siderow 21,486% głosów.

Pyrwanow reprezentuje związany z wywiadem sowieckim, a dziś rosyjskim klan nieżyjącego już premiera Andreja Łukanowa, obok Petyra Mladenowa najważniejszego uczestnika spisku przeciwko żywkowowi.

11.2006 Bożydar Dojczew (szef wydziału archiwów bułgarskiego wywiadu zagranicznego) odebrał sobie życie w przededniu przyjęcia ustawy o otwarciu archiwów służb specjalnych reżimu komunistycznego. Toczy się też sprawa sądowa o odtajnienie wszystkich dokumentów b. specsłużb, związanych z próbą zamachu na papieża Jana Pawła II (13 maja 1981 r.), którego przygotowanie była podejrzewana komunistyczna bezpieka.

11.2006 Zakończył się proces ratyfikacji traktatu akcesyjnego z Rumunią i Bułgarią

12.2006 Wyłączenie reaktorów w bułgarskiej elektrowni atomowej w Kozłoduju, co było jednym z warunków przyjęcia Bułgarii do UE. Zdaniem unijnych ekspertów, starzejące się reaktory radzieckiego typu WWER nie były całkowicie bezpieczne

2007 rok

01.2007 Bułgaria staje się członkiem Unii Europejskiej.

03.2007 Decyzja o wysłaniu dodatkowego kontyngentu do Afganistanu.

03.2007 Rosja, Bułgaria i Grecja podpisały umowę o budowie i eksploatacji ropociągu Burgas-Aleksandrupolis

05.2007 Bułgaria zaprasza ekspertów UE do obserwowania pracy prokuratury krajowej prowadzącej dochodzenie w sprawie o korupcję na wysokich szczeblach władzy wykonawczej.

05.2007 W niedzielę, 20 maja 2007 roku, Bułgaria wybrała osiemnastu przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego. Wygrała Bułgarska Partia Socjalistyczna. Frekwencja 30%.

07.2007 Prezydent Bułgarii Georgi Pyrwanow ułaskawił pięć pielęgniarek i palestyńskiego lekarza oskarżonych o wywołanie epidemii AIDS w Libii.

09.2007 W Bułgarii 139 posłów sześciu kadencji parlamentu w latach 1990-2007, w tym 19 obecnych deputowanych, było pracownikami lub tajnymi współpracownikami komunistycznych służb specjalnych – jak podała komisja ds. ujawniania archiwów byłej SB.

10. 2007 Parlament w Sofii przyjął w pierwszym czytaniu ustawę o powołaniu Agencji Bezpieczeństwa Narodowego. „Bułgarskie FBI”, tworzone po aferach korupcyjnych, ma połączyć kontrwywiad cywilny i wojskowy oraz wywiad finansowy.

2008 rok

01.2008 - Bułgaria podpisała z Rosją umowę, która przewiduje budowę bułgarskiego odcinka gazociągu „South Stream” przez Morze Czarne i terytorium Bułgarii

Luty - Komisja Europejska w półrocznym raporcie oceniającym postępy Bułgarii i Rumunii w reformie wymiaru sprawiedliwości skrytykowała oba państwa za opóźnienia w realizacji programów walki ze zorganizowaną przestępczością oraz korupcją

Komisja lustracyjna w Bułgarii ujawniła nazwiska 114 członków wszystkich rządów od 1990 roku, którzy współpracowali z komunistyczną policją bezpieczeństwa. Ujawniona lista jest efektem prawie rocznej działalności komisji lustracyjnej, powołanej na wiosnę 2007 roku. Wśród opublikowanych nazwisk osób, które miały związki z DS, znalazł się m.in. jeden były premier (Żan Widenow), 4 wicepremierów i 25 ministrów oraz 77 wiceministrów. Wśród wymienionych są też nazwiska 7 wiceministrów w obecnym rządzie Sergeja Staniszeva oraz ambasador Bułgarii przy NATO

02.2008 W Bułgarii brakuje wykwalifikowanych pracowników, postanowiła więc otworzyć swój rynek pracy dla krajów spoza UE - poinformowała minister pracy i polityki socjalnej Emilia Masłarowa.

02.2008 Bułgaria wprowadza kontrolę wszystkich połączeń w Internecie; zgodnie z rozporządzeniem ministerstwa spraw wewnętrznych i państwowej agencji technologii informacyjnych. Dokument zobowiązuje wszystkich operatorów telefonicznych i internetowych do udostępnienia zajmującej się podsłuchem operacyjno-technicznej służbie informacji MSW, tzw. biernego dostępu technicznego za pośrednictwem terminala komputerowego.

03.2008 Bułgaria: Niektórzy cudzoziemcy będą mogli kupować ziemię. Parlament w Sofii znowelizował prawo własności, zezwalając na kupowanie ziemi przez mieszkających w Bułgarii cudzoziemców z Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EEA).

7 marca 2008 r. Komisja Europejska zawiesza finansowanie części programu rolnego SAPARD.

Kwiecień, 13

Bułgarski minister spraw wewnętrznych Rumen Petkow podał się do dymisji w następstwie fali krytyki za kontakty z osobami będącymi w kręgu zainteresowania policji. Brak widocznych postępów w walce z przestępczością stał się również powodem krytyki ze strony Unii Europejskiej wyrażającej zaniepokojenie brakiem reform. Minister Petkow był krytykowany za złą pracę podległego resortu, którego wyżsi urzędnicy podejrzewani są o współpracę ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Dymisja Petkowa, który do tej pory cieszył się pełnym politycznym poparciem socjalistów (BSP), może stać się pośrednią przyczyną kryzysu w koalicji rządowej

27 czerwca 2008 r. Komisja Europejska zawiesza finansowanie jeszcze dwóch elementów SAPARD. Opublikowano Raport Komisji Europejskiej dotyczący Bułgarii. On jest najostrzejszy ze wszystkich dotychczas powstałych po akcesji Bułgarii do UE. Komisja wskazuje w nim, że największym problemem Sofii jest skuteczność i realna wola walki z korupcją. Z tego powodu Bruksela zamroziła ok. 500 mln euro z funduszy przedakcesyjnych oraz zapowiada zablokowanie dalszych sum w przypadku niepodjęcia działań przez władze bułgarskie. W raporcie OLAF agencja stawia hipotezę, że uwikłani w aferę

biznesmeni - Mario Nikołow oraz Ludmił Stojkow - są blisko związani z rządzącą Bułgarską Partią Socjalistyczną i m.in. finansowali kampanię wyborczą obecnego prezydenta Georgi Pyrwanowa
Sierpień - Wiceminister spraw zagranicznych Bułgarii Milen Keremedczew poinformował, że władze gruzińskie zgodziły się na bułgarską propozycję, aby gruzińsko-rosyjskie rozmowy pokojowe toczyły się w Sofii. Jednak informację tę zdementował ambasador Gruzji w Bułgarii. Wiceminister Keremedczew przyznał, że negocjacje w tej sprawie są na bardzo wczesnym etapie i nie uzyskał dotąd stanowiska strony rosyjskiej.

Jesień 2008 r. Pojawiają się pierwsze objawy kryzysu w Bułgarii.

Wrzesień - Bułgaria podjęła decyzję o przyłączeniu się do projektu NETS (New Europe Transmission Systems), który zakłada powstanie wspólnego systemu przesyłu gazu w krajach Europy Środkowej i Południowej. Celem NETS jest zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego poprzez rozbudowę międzypaństwowych połączeń gazowych oraz powołanie wspólnego operatora przesyłowego

Październik 2008 - Podali się do dymisji szefowie bułgarskiej agencji infrastruktury drogowej i państwowego funduszu rolnictwa. Bułgaria wciąż nie może poradzić sobie z rozdysponowaniem środków unijnych. Oficjalnie obie rezygnacje miały związek z problemami zdrowotnymi szefów obu instytucji. Jednak pewne wątpliwości budzi fakt, że byli oni odpowiedzialni za rozdział funduszy unijnych w kraju, a ich dymisje nastąpiły równocześnie. Zarówno Dymitar Iwanow (szef agencji infrastruktury drogowej), jak i Atanas Kanczew (szef funduszu rolnictwa) objęli swoje funkcje, by uporządkować działalność powierzonych im instytucji i przekonać Brukselę, że rozdział funduszy unijnych w Bułgarii jest należycie nadzorowany

25 listopada 2008 r. Komisja Europejska zdecydowała o cofnięciu akredytacji dwóm bułgarskim agencjom, które zajmowały się rozdysponowaniem funduszy PHARE. Tym samym Bułgaria bezpowrotnie straciła 220 mln euro (z końcem listopada upłynął termin ich wykorzystania), a kolejne 340 mln euro z tego funduszu pozostaje wciąż zamrożone. Komisja Europejska - mimo że pozytywnie oceniła ostatnie zmiany w Bułgarii w dziedzinie walki z korupcją - uznała jednak, że są one niewystarczające do przywrócenia finansowania z funduszy przedakcesyjnych.

3.12.2008 r. Pierwszy komisarz bułgarski w UE, Komisarz Unii Europejskiej do spraw ochrony konsumentów, Meglena Kunewa otrzymała w Brukseli nagrodę „Europejczyka Roku”.

2009 rok

6. 01.2009 r. Staniszew ogłosił kryzys gazowy, „którego Bułgaria jest ofiarą z powodu konfliktu między Rosją a Ukrainą”.

Styczeń, 2009 r. Protesty greckich farmerów przy granicy z Bułgarią. Granica zablokowana.

10.04.2009 r. Bułgarscy farmerzy protestują przy granicy z Grecją przeciw braku jasnych reguł w sektorze rolnym. „Zobaczyliśmy jak protestują nasi greccy koledzy i jak państwo stoi za nimi, a my jesteśmy odrzuceni”.

05.07.2009 r. Wybory Parlamentarne w Bułgarii, na których wygrywa GERB. Nie tworzy żadnej koalicji, ale wszystkie prawicowe partie, które dostały się do parlamentu, a początku ogłaszają, że będą popierały rząd.

6 lipca 2009 r. Bojko Borisow zaczyna ogłaszać nazwiska ministrów przyszłego gabinetu.

27 lipca 2009 r. Rząd premiera Bojko Borisowa objął urząd.

Zacząły się porachunki z Doganem. Nowy rząd rozpoczął kontrolę wszystkich umów, podpisanych przez Ahmeda Dogana, oraz otrzymanych kwot, ale nie znalazł dokumentacji i dowodów, nie było prawnej podstawy, żeby złożyć akt oskarżenia.

Nie tak dawno, w listopadzie 1992 r., Radosław Rajkow, pułkownik i były zastępca szefa Narodowej Służby Wywiadowczej potwierdził, że Dogan naprawdę był agentem Służby Bezpieczeństwa. On także powiedział, że linia polityczna DPS jest inspirowana przez Turcję. Turcja jest zainteresowana, aby DPS pozostał w sojuszu z SDS, ponieważ właśnie dzięki niemu Ruch na Rzecz Praw i Swobód stał się trzecią siłą polityczną w Bułgarii. Turcja ma wspaniałych mężów stanu i dyplomatów, którzy z tego powodu nigdy nie mogliby namówić do podobnych działań politycznych liderów DPS, gdyż w praktyce doprowadziłyby one do zniszczenia współpracy SDS i DPS. Dogan został zwerbowany jako agent "SAWA" w roku 1974 przez pracownika operacyjnego Stajkova z Pierwszego Zarządu ówczesnej Służby Bezpieczeństwa w Warnie.

Służby stworzyły specjalne warunki aby Dogana zatrudniono jako pracownika naukowego. Wydatki na jego kształcenie pokryła DS (Dyrżawna Sigurnost – Służba Bezpieczeństwa). Zgodnie z dyrektywą B-1396 z 1984 r. został wprowadzony do nielegalnej grupy, która później przerosła w turecki ruch narodowowyzwoleńczy. Po jednorocznym nielegalnym działaniu i uzyskania przez agenta "SAWE" pozycji lidera przeprowadza się „działanie aktywne” (bułg. – aktywno meroprijatie) i kierownicy tureckiego ruchu narodowowyzwoleńczego zostają skazani na różne wyroki więzienia. Między nimi jest również agent "SAWA", a jednocześnie obecność jego w więzieniu uwiarygodnia go jako lidera tureckiego ruchu narodowowyzwoleńczego. Tę legendę przygotowano w tym celu, aby agent "SAWA" uzyskał zaufanie tureckich służb specjalnych w celu przerzucenia go w pewnym momencie do Turcji. Po 10-tym listopada akcja ta dezaktualizuje się i agent "SAWA" zostaje obarczony zadaniem stanięcia na czele opozycyjnie nastawionych Turków w Bułgarii.

8 września 2009 r. Prezydent Pyrwanow wszedł w otwartą konfrontację z rządem Borisowa, oskarżając tego ostatniego o nieudolność i brak przywództwa. Prezydent ponownie poparł i obronił podpisane z Rosją projekty dla elektrowni atomowej „Beline”, „South Stream” oraz rurociągu Burgas – Alexandroupolis.

9 września 2009 r. Komisja Europejska zniosła blokadę ponad 20 mln euro z SAPARD. Powodem jest to, że nowy rząd podjął działania, na które Bruksela nalegała w ciągu kilku miesięcy i które poprzedni rząd opóźniał z powodów politycznych.

29 września 2009 r. Wikileaks: Borisow zwrócił się o pomoc do rządu USA w związku z dywersyfikacją źródeł energii dla Bułgarii.

Wrzesień 2009 r. Poważna kolizja między GERB a Pyrwanowem w sferze energetyki.

7 października 2009 r. Prezydent Konfederacji niezależnych związków zawodowych w Bułgarii Żeljazko Hristow, Prezes „Podkrepa” Konstantin Trenchew i Dyrektor Wykonawczy GLI-EA podpisali umowę o współpracy w sprawie ochrony praw pracowników w czasie kryzysu. Minister Mladenow zaangażował się działać jako gwarant umowy.

15 października 2009 r. Irina Bokowa ze starej rodziny komunistycznej staje się Dyrektorem Generalnym UNESCO.

28 października 2009 r. Minister Finansów Simeon Djankow nazwał Budżet 2010 „postną pizzą”.

13 listopada 2009 r. Rada ministrów zatwierdziła Memorandum o porozumienie i współpracy w dziedzinie energetyki między Bułgarią a Azerbejdżanem

14 listopada 2009 r. Simeon Djankow powiedział, że Bułgarska Akademia Nauk składa się z feudalnych starców. Przewidywane są cięcia w finansowaniu dla BAN oraz usunięcie niektórych instytutów.

Listopad 2009 r. Emilija Masłarowa, poseł z BSP, Minister Pracy i Polityki Socjalnej w gabinecie Staniszewa, została oskarżona o nadużycie ponad 11 mln lewów z powodu dostosowania zamówień publicznych w jej Ministerstwie. Później jeden ze świadków zostaje pobity, a dwa lata później drugi świadek, Todor Pawłow, zrezygnuje ze swoich zeznań.

4 grudnia 2009 r. Mario Tagarinski opuszcza grupę parlamentarną RZS powodując jej rozpad (według Regulaminu 41-ego Zgromadzenia Narodowego Bułgarii grupy parlamentarne nie mogą mieć mniej niż 10 osób w swoim składzie).

8 grudnia 2009 r. Bojko Borisow ogłosił przy okrągłym stole z biznesem, że rząd będzie koordynować z prezydentem Pyrwanowem stanowisko w sprawie bułgarskich projektów energetycznych.

10 grudnia 2009 r. Premier zaapelował do Kongresu Europejskiej Partii Ludowej, żeby poparł wysiłki rządu o odzyskanie funduszy europejskich, zamrożonych podczas rządu Staniszewa.

2010 rok.

Rok ten upłynął pod znakiem walki z przestępczością zorganizowaną. Wielu znanych przestępców i mafiozów złapano, ale w obecnej chwili nie są oni już w więzieniu... Służby doliczyły się 223 liderów grup przestępczych w Bułgarii.

21 stycznia 2010 r. Minister obrony Nikołaj Mladenow, po zamachu w Kandaharze, został Ministrem Spraw Zagranicznych.

9 lutego 2010 r. Kristalina Georgiewa została komisarzem UE ds. rozwoju i Pomocy Humanitarnej.

Luty 2009 r. Otwarcie zamrożonych przedtem funduszy europejskich dla Bułgarii.

Grecy zablokowali granicę z Bułgarią przez miesiąc.

1 kwietnia 2010 r. Nikołaj Conew z NDSW, były ministra obrony w rządzie Staniszewa, został aresztowany.

Październik 2010 r. Protesty wykładowców i studentów przeciwko zmniejszeniu finansowania Uniwersytetu Sofijskiego; protesty uczonych z BAN przeciwko nowemu prawu o sprzedaży nieruchomości BAN.

Dwaj ministrowie zdrowia, jeden po drugim, podali się do dymisji.

Artyści protestują przeciwko zamiarom rządu zamknięciu teatrów.

40 dyplomatów bułgarskich okazało się byłymi agentami Bezpieki.

30 listopada 2010 r. Kristalina Georgiewa otrzymała nagrodę Najlepszego Komisarza UE oraz Europejczyka roku.

2011 rok

Styczeń 2011 r. Na wniosek byłych niekomunistycznych prezydentów Żelju Żelewa i Petyra Stojanowa gabinet premiera Bojko Borisowa podjął decyzję o ogłoszeniu Dnia pamięci ofiar komunizmu. Na jego oficjalne obchodzenie wybrano 1 lutego.

19 stycznia 2011 r. Po licznych skandalach korupcyjnych, związanych z podsłuchami (w tym premiera), Bojko Borisow złożył wniosek o votum zaufania dla rządu. Tego samego dnia Prokuratura poinformowała, że nie można udowodnić autentyczności nagrań, ponieważ oryginały zostały zniszczone. Następnego dnia Zgromadzenie Narodowe przegłosowało votum zaufania dla rządu. „Za” głosowało 140 posłów, „Przeciw” - 60 posłów z BSP i DPS, a 14 posłów z Niebieskiej Koalicji (SDS) wstrzymało się od głosu. To było trzecie votum zaufania w historii Republiki Bułgarii poddane pod głosowanie na wniosek premiera i pierwsze, które zakończyło się powodzeniem. GERB została skrytykowana, w tym przez Partię Socjalistów Europejskich, ponieważ poprosiła Atakę o wspieranie przy głosowaniu nad votum zaufania.

6 czerwca 2011 r. Były komisarz UE Meglena Kunewa została oficjalnie mianowana kandydatem niezależnym w wyborach prezydenckich. Zaczęła objazd w najróżniejszych miastach kraju, żeby się spotkać i rozmawiać ze zwykłymi ludźmi.

31.08.2011 r. Bułgartabak został sprzedany. Wiele sporów co do tego kto i kim jest prawdziwym kupcem – Rosyjski bank?...

16 września 2011 r. Podpisanie umowy akcjonariuszy South Stream Transport AG. Zgodnie z dokumentem, udział OAO "Gazprom" w projekcie gazociągu wynosi 50%, włoski ENI - 20%, niemiecki Wintershall Holding GmbH i francuski EDF - o 15%.

24 września 2011 r. Lokalne niepokoje antycygańskie we wsi Katunica, obwód Płowdiw, przeciwko rodzinie znanego cygańskiego przestępcy „car Kiro” – prawdziwy, nieorganizowany protest ludności. Protesty były spowodowane zabójstwem 19-letniego Bułgara przez bliskich rodziny cara Kira. To spowodowało protesty na szerszą skalę. Prawie we wszystkich dużych miast młodzi ludzie zbierają się domagając się sprawiedliwości.

23 października 2011 r. Wybory lokalne; pierwsza tura wyborów na prezydenta: Plewneliew na pierwszym miejscu, Iwajło Kałfin na drugim, Meglena Kunewa na trzecim.

30 października 2011 r. Druga tura wyborów na prezydenta: Plewneliew uzyskał 52,58% głosów poparcia, pokonując Iwajło Kałfina. Urząd prezydenta objął 22 stycznia 2012. Dogan wsparł Kałfina w drugiej turze. Czterej kandydaci na prezydenta byli w przeszłości agentami DS.

20.11.2011 r. Związki zawodowe wycofują się z Krajowej Rady Współpracy Trójstronnej, ponieważ rząd nie wziął jej pod uwagę przy wprowadzeniu reformy emerytalnej.

8.12.2011 r. Po mnóstwie sporach przegłosowana zostaje reforma emerytalna. Od 1 stycznia 2012 r. wiek emerytalny dla wszystkich kategorii pracowników będzie się przedłużał o cztery miesiące w ciągu najbliższych trzech lat do osiągnięcia 63 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Tylko grupa parlamentarna GERB oraz 4 niezależni posłowie głosowali „za”. Żadna inna partia nie poparła tej reformy. Maja Manołowa z Koalicji dla Bułgarii powiedziała, że rząd GERB wypowiada wojnę Bułgarom i że zgłosił dżihad przeciwko bułgarskim emerytom. Iwan Kostow ogłosił, że to nie jest żadna reforma. Ta reforma wywołała mnóstwo protestów na szerszą skalę. Bułgarskie koleje na przykład strajkowały przez 24 dni.

7 grudnia 2011 r. Bułgaria ostatecznie zrezygnowała z uczestnictwa w budowie gazociągu Burgas – Alexandroupolis.

13.12.2011 r. Bułgaria pozostaje poza strefą Szengen z powodu sprzeciwu Holandii.

18.12.2011 r. Meglena Kunewa utworzyła ruch obywatelski „Bułgaria obywateli” („България на гражданите”)

2012 rok.

17 stycznia 2012 r. Parlamentarna komisja badająca archiwa służb specjalnych (Komisja ds. ujawnienia dokumentów i ogłaszania przynależności obywateli bułgarskich do Służb Bezpieczeństwa - DS i Wywiadu Armii Bułgarskiej) podjęła decyzję o weryfikację członków i liderów Bułgarskiej Cerkwi Prawosławnej. Okazało się, że większość członków Synodu Bułgarskiej Cerkwi Prawosławnej pracowała dla komunistycznej bezpieki. Na opublikowanej w internecie stronie komisji znalazło się 11 spośród 15 nazwisk hierarchów bułgarskiej Cerkwi prawosławnej (nie ma na niej 97-letniego patriarchy Maksima). Większość zwerbowano w latach 70. i na początku lat 80. ubiegłego wieku. Według zbadanych przez komisję dokumentów metropolita zachodniej i środkowej Europy Symeon był etatowym pracownikiem I Zarządu DS zajmującego się wywiadem zewnętrznym. Z kolei trzej inni - metropolita newrokopski Natanail, metropolita warneński Kiril oraz metropolita Stanów Zjednoczonych, Kanady i Australii Josif - współpracowali z tym wydziałem.

5 lutego 2012 r. Wizyta Hillary Clinton w Bułgarii

7.02.2012 - Oficjalne rozpoczęcie budowy rurociągu "South Stream". Morski odcinek rurociągu "South Stream" będzie zbudowany na dnie Morza Czarnego i poprowadzi z tłoczni "Rosyjska" na rosyjskim wybrzeżu do bułgarskiego wybrzeża.

20.03.2012 - Bojko Borisow i Recep Tayyip Erdogan podpisali około 20 umów, w tym o wymianie kulturalnej, uruchomieniu trasy promowej i współpracy w wypadku klęsk żywiołowych - zwłaszcza powodzi. Zgodzili się także połączyć krajowe sieci gazowe. Rurociąg o długości 80 km będzie mógł być użyty do przesyłania gazu ziemnego pochodzącego pierwotnie z Azerbejdżanu przez Turcję do Bułgarii.

18.07.2012 – Akt terroru na lotnisku w Burgas, ofiary – 7 osób, między innymi 5 Izraelczyków.

15.11.2012 - Gazprom i Bułgaria podpisały nowy kontrakt gazowy. Nowa umowa przewiduje dostawę do 2,9 mld metrów sześciennych gazu rocznie do 2022 roku, włączając tradycyjny korytarz przesyłu gazu, a od momentu uruchomienia gazociągu "South Stream" - na tej nowej trasie.

2013 rok

17.01.2013 - Brytyjski think-tank, Migration Watch, przewiduje, że około 50.000 ludzi przyjedzie do Wielkiej Brytanii z Rumunii i Bułgarii, gdy zostaną zniesione ograniczenia w UE na te kraje w przyszłym roku. Migration Watch dyrektor, Andrew Green, zaapelowała do rządu w sprawie podjęcia odpowiednich działań.

19.01.2013 - Zamach na A. Dogana w Sofii.

27.01.2013 - Bułgarzy głosują w referendum w sprawie czy budować drugą elektrownię jądrową. Bułgaria ma już jedną elektrownię atomową. Konserwatywny premier Bojko Borisow powiedział, że kraj nie może sobie na to pozwolić. W rezultacie referendum zostało unieważnione z powodu niskiej frekwencji. Exit poll umieścił frekwencję na poziomie 20% - znacznie poniżej 60% wymaganych do sondażu, który został ogłoszony na podstawie petycji opozycyjnej.

Podsumowanie sytuacji wewnętrznej Bułgarii w pierwszej pięciolatce członkostwa w Unii Europejskiej

Okres ten jest stosunkowo spokojny, bez znacznych wstrząsów oraz zmian politycznych.

W roku 2007, mimo wątpliwości co do jej gotowości, Bułgaria została przyjęta do Unii Europejskiej. Pierwsze lata jej członkostwa upłynęły pod znakiem ciągłej krytyki ze strony Komisji Europejskiej z powodu nie radzenia sobie z przestępczością zorganizowaną i z korupcją. W 2008 r. KE już się nie zadowalała tylko krytykowaniem władz bułgarskich raportami, ale tymczasowo zablokowała dostęp kraju do funduszy UE w ramach programów przedakcesyjnych oraz części programów operacyjnych. Jednocześnie kraj jest wciąż wstrząśnięty zabójstw na zlecenie, a także porwania dla okupu, które grożą stać się epidemią. Obcokrajowcy (najczęściej tureccy gascarbeiterze), przemijający przez Bułgarię, ryzykują stać się ofiarą rozbojów autostradowych, dokonywanych przez ludzi w mundurach policjantów. Dowcip, że każdy kraj ma swoją mafię, ale tylko w Bułgarii mafia ma swoje państwo, zyskuje coraz większą popularność. Wszystkie te czynniki prowadzą do nieustannego spadku zaufania do rządu socjalista Sergeja Staniszeva, wspieranego przez potrójną koalicję, opierającą się bardziej na interesy gospodarcze, aniżeli na wartości polityczne. Pomimo znacznego wzrostu gospodarczego, osiąganego przez Bułgarię podczas rządu

Staniszewa, partie w koalicji przegrały zdecydowanie wybory parlamentarne w 2009 roku, które wygrała centroprawicowa partia GERB Bojko Borisowa - populistą, byłym ochroniarzem i urzędnikiem kadry policji, kto obiecał Bułgarom, że zbawi ich od przestępczości zorganizowanej i korupcji. Rzeczywiście, po dojściu do władzy GERB, policji udało się zneutralizować kilka grup przestępczych, zajmujących się porwaniami, zabójstwami na zlecenie oraz rozbojami. Jednak, w tym samym czasie pojawiają się wątpliwości co do nadużyć policji i brutalności. Borisow jest oskarżony o wykorzystywanie policji w celu rozliczania się ze swoimi byłymi konkurentami ze świata przestępczego. Pomimo pewnych sukcesów w złapaniu domniemanych członków świata przestępczego, nadal nie ma wyroków skazujących w sprawach przestępczości zorganizowanej oraz korupcji na wysokim poziomie. Za ich brak rząd oskarża sądownictwo, skąd oskarżają na odwrót, że GERB próbuje podporządkować niezależny sąd. W ogóle, podobnie jak jego koledzy z prawicy europejskiej – Berlusconi, Orban, Sarkozy, Basescu itd. – Borisow oskarżony jest o dążenie do autorytaryzmu. W sferze gospodarki, pierwsze dwa i pół lata rządu GERB charakteryzują się niezdecydowaniem, doprowadzając do odrzucenia obiecanych reform. Rząd demonstrował zmienność zarówno w zakresie dużych projektów zapoczątkowanych przez jego poprzedników. Projekty dla elektrowni atomowej „Belene” oraz rurociągu „South Stream” są zamrożone i ich los pozostaje niejasny, podczas gdy, po ponad dwóch lat wahania się, w końcu 2011 r. Bułgaria zrezygnowała z rurociągu Burgas-Alexandroupolis. Musimy uznać, że w sferze polityki fiskalnej rząd GERB wykazał ciągłość i zachowuje trend ścisłej dyscypliny budżetowej oraz niskich stawek podatkowych, podtrzymywany przez Bułgarię od 1997 r. do tej pory. Mimo kryzysu finansowego rządowi Borisowa udało się zachować dużą część wsparcia, którym się cieszy, i jesienią 2011 r., partia GERB wygrała wybory prezydenckie i lokalne. Te wybory jednak pozostaną w historii z powodu licznych sygnałów nieprawidłowości i naruszeń, nietypowych dla procesu wyborczego w Bułgarii po pierwszych wyborach demokratycznych w 1990 r.

Autorzy: Martyna Gawryś, Przemysław Prętkiewicz, Marina Simeonowa 2010/2011, Irina Lasnaja 2012/2013.